

TWILIGHT

En alternativ religion för det tjugoförsta århundradet

Av: Mirja Danielson & Linn Olsson

B-uppsats i medie- och kommunikationsvetenskap

Institutionen för Kommunikation & Medier, Lunds Universitet

MKVA21 HT2011

Handledare: Marja Åkerström

Examinator: Joanna Doona

SAMMANFATTNING

Uppsatsens titel: ”Twilight – en alternativ religion för det tjugoförsta århundrandet”

– En text och receptionsanalys av Twilight som populärkulturellt fenomen.

Ämne: Medie- och kommunikationsvetenskap vid Institutionen för Kommunikation och Medier, Lunds Universitet

Kurs: MKVA21:4, B-uppsats, HT 2011

Författare: Mirja Danielson & Linn Olsson

Handledare: Marja Åkerström

Nyckelord: twilight, identitet, religion, tro, paranormal romance, vampyrer, populärkultur, övernaturliga fenomen.

Problem: *The Twilight Saga*, en bokserie om fyra böcker som även filmatiserats, har skapat en oerhörd uppståndelse världen över. Denna ”hype”, växer ständigt och har blivit ett populärkulturellt fenomen. Efterfrågan av media med vampyrtema tycks aldrig sina och genren paranormal romance växer lavinartat.

Syfte: Med kvalitativ intervju- och textanalys är vårt mål att utröna eventuella implicita budskap i filmen *Breaking Dawn*. Genom ett sändarperspektiv och ett intentionsperspektiv har vi valt att studera huruvida texten färgas av författaren, Stephenie Meyers, religiösa värdegrunder. Vidare vill vi förstå grunden till unga vuxnas fascination av vampyrer samt se huruvida populärkulturen bidrar till ökad tolerans mot övernaturlig teman och fenomen och hur detta påverkar den kristna religionen.

Metod: Vi har använt kvalitativa forskningsmetoder, textanalys och fokusgruppintervju för att besvara frågeställningar och genomföra syftet. Inspelat material från gruppintervju samt symptomal analys av filmen, *Breaking Dawn* utgör vårt empiriska material.

Slutsatser: Vi drar slutsatsen att dagens vampyr står för ett ideal som en bättre version av oss människor. Publiken välkomnar dessa övernaturliga teman med ett öppet sinne och skepticism mot det övernaturliga minskar i takt med dess utbredning i media och den hype som omsvärmar det. Då kyrkan idag inte längre har lika stort inflytande som maktinstitution lämnas ett tomrum hos individen som behöver fyllas på annat vis. Undersökningar har visat på ökad tendens hos människor att tro på det övernaturliga.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
2. BAKGRUND	7
2.1 FRAMGÅNGSSAGAN	8
2.2 VAMPYR – FOLKTRO OCH MYTER	8
2.3 VAMPYREN OCH KYRKAN	8
2.4 IDENTITET OCH IDENTITETSTEORIER	9
3. TIDIGARE FORSKNING	10
4. METOD OCH MATERIAL	10
4.1 VALDA METODER	10
4.2 URVAL	11
4.3 FOKUSGRUPP	11
4.4 TELFONINTERVJU	11
4.5 TEXTANALYS	12
5. ANALYS & TEORI	13
5.1 BREAKING DAWN & RELIGIÖSA BUDSKAP	15
5.2 KYRKANS FUNDAMENT	17
5.3 MONSTER- & HUMANVAMPYRER	19
5.4 NARCISSISM, IDENTITET & KONSUMTIONSKULTUR	20
5.5 TWILIGHT & KAPITAL	22
5.6 PARANORMAL ROMANCE & TWILIGHT	23
5.7 KYRKANS DUBBELMORAL	25
5.8 MEYERS PERSONLIGA VÄRDEGRUNDER	26
5.9 POPULÄRKULTUR- NYA VÄRDEGRUNDER?	27
6. SLUTDISKUSSION	29
7. FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	29
8. KÄLLFÖRTECKNING	30
9. BILAGOR	31
9.1 INFORMANTER	31
9.2 INTERVJUGUIDE	31
9.3 ANALYSMANUS	32

1. INLEDNING

Debatten kring mediernas påverkan på dess publik är en som förts länge och utifrån olika teorier. Vi är intresserade av att se *om* och i så fall *hur* konsumtionen av viss populärkultur, i vårt fall The Twilight Saga som är en del av den allt mer populära genren *paranormal romance*, kan ha för påverkan på publikens identitetsbildning och uppfattning om samhället. *Paranormal Romance* skiljer sig avsevärt från den traditionella kärleksromanen genom övernaturliga inslag så som vampyrer, spöken, magi etc. (Hill 2011:48f). Då vi lever i ett konsumtionssamhälle är det relevant att se till fenomenet utifrån de premisser som detta innebär. De senaste åren har intresset för vampyrer ökat lavinartat och nya böcker med vampyrtema fortsätter att toppa försäljningslistorna. Stephanie Meyers böcker om den unge vampyren Edward Cullen har idag sålts i över 85 miljoner exemplar och läses av både unga som vuxna. Vi besökte en biograf där den nästa sista Twilightfilmen "Breaking Dawn" nyss hade haft premiär. Trycket på biljetter var högt och trots att man hade dubbla visningar av filmen, var biljetterna slutsålda. Vi lyckades få några ord med en biljettförsäljerska som sade:

"vid premiären förra veckan hördes skrik från salongerna när filmen börjat och Edward syntes på duken, dessutom svimmade två tjejer som fick bäras ut - det är helt hysteriskt!"

Böcker med vampyrmotiv tycks ha en hypnotiserande kraft på sina läsare. Så här sade en av våra informanter om boken *Breaking Dawn*:

"Jag kunde inte lägga ifrån mig boken. Jag sträckläste den från pärm till pärm och under tiden försvann allt runt omkring mig. Jag blev en del av Twilight."
- Sarah

Som ung är det naturligt att söka efter förebilder och identiteter vars egenskaper motsvarar ens egna behov och önskningar. Fiktiva karaktärer kan ha betydelse i skapandet av identitet, speciellt eftersom de är utformade för att attrahera läsare och därför ofta representerar en form av ideal. Vampyren har sugit sig fast i vårt medvetande och blivit en etablerad del av populärkulturen; han dyker upp på bioduken, tv-skärmen, i musiken, i mode- och kosmetikabranschen och i form av leksaker.

Humanvampyrer är ett effektivt sätt att berätta om oss själva. De har samma ångest, samma känsla för utanförskap, samma hunger och samma ensamhet. Det

handlar om oss som människor. Vi lever i ett narcissistiskt samhälle som genomsyras av krav och ett stort behov av disciplin, för att nå mål som någon annan har satt.

Trycket kommer lika mycket från oss själva. Vi bär det här monstret inom oss. Vi kämpar mot oss själva. På så sätt kan alla tituleras vampyrer. Dagens vampyr är inte ett monster utan en idealperson som man gärna identifierar sig med.

“Han är en romantisk hjälte som kämpar mot de mörka krafterna inom sig, han har en ung och attraktiv kropp och en månghundraårig livserfarenhet. I den moderna vampyrromanen är han vår tids förste älskare, en bedårande och farlig man med ett ädelt hjärta som väljer den monogama kärleken trots att han kan välja och vraka bland kvinnofolket (Nykvist 2010).

Förr användes vampyrgestalten inom kyrkan som skrämselfpropaganda. Då hade kyrkan en auktoritär makt och för att befästa den makten använde sig kyrkan av denna metod. En del av detta var myten om vampyren, det odödliga och blodsugande monstret. Dåtidens stat och kyrka var de institutioner som formade våra värdegrunder. Idag har förtroendet till kyrkan minskat vilket har skapat ett tomrum som måste fyllas på annat vis. Populärkulturen introducerar nya alternativ åt den sökande individen och de tidigare tydliga gränserna mellan olika trosuppfattningar är idag inte längre lika absoluta.

Vampyrerna speglar den tid vi lever i och dess popularitet hänger samman med tider av social oro, som ekonomiska kriser och krig (Höglund 2009:310ff). Med sin stereotypa stil bryter vampyren mot alla samhällsnormer och balanserar mellan människa och rovdjur. Liksom unga som är på väg in i vuxenlivet är fulla av motsättningar, sociologiskt och kulturellt avgränsade från andra grupper i samhället, försöker de passa in på samma sätt som vampyren tvingas spela människa för att uppnå acceptans (Winberg 2009).

1.1 PROBLEMFÖRMULERING

Sedan århundraden har vampyren varit en del av vår kultur, först i folktron och myten, sen i litteraturen, filmen och i dagens samhälle finner vi dennes spår nästan överallt. Den senaste tiden har vampyren flyttat in till *High School* och totalt erövrat de ungas hjärtan. *The Twilight Saga*, har fått ett enormt gehör hos läsekretsen. Succén för dessa böcker är ett faktum (stepheniemeyer.com) och vi hoppas få svar på frågan om vad det är som är så otroligt lockande med just Twilight.

Varför är konceptet vampyrer och tonårsbekymmer så vinnande? Anna Höglund

(2009:11) ställer i sin avhandling frågor rörande vampyrens popularitet i vår kultur, bl.a. undrar hon ”vad är det för specifika egenskaper som vampyren besitter som gör att den aldrig tycks sluta fascinera människan?” Vi fann hennes fråga oerhört relevant för vår uppsats och utifrån Höglunds forskning har vi således gått djupare in på ämnet för att med stöd av vampyrberättelsen försöka finna svar som kan klargöra de ungas existentiella sökande i det senmoderna samhället.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Målet är att studera och analysera vilka faktorer i vampyrberättelsen som väcker attraktion och identifikation hos unga vuxna och vilka faktorer som ligger till grund för vampyrberättelsens popularitet.

Vår förundran och nyfikenhet väcktes inför fenomenet *The Twilight Saga* och den ”hype” som genomsyrar populärkulturen i form av övernaturliga varelser såsom vampyrer och den tillsynes tillspetsade kärlekssagan. Stephanie Meyer är medlem av mormonkyrkan, som vid närmare granskning influerar texten med antiabortpropaganda, sexistiska könsroller som författaren väver in i berättelsen och den egna religiösa moralen som återspeglas medvetet eller omedvetet.

För att uppnå syftet söker vi svar på följande frågeställningar:

Generell frågeställning:

På vilket sätt har populärkulturen idag tagit på sig kyrkans forna roll som forum för att generera värdegrunder?

Konkret frågeställning:

*På vilket sätt kan vi förstå övernaturliga teman i fenomenet *The Twilight Saga* i samband med vår tids kultur?*

2. BAKGRUND

I det här kapitlet ämnar vi att ge en bakgrund till vårt undersökningsområde. Vi börjar med en genomgång av vampyrberättelsen i litteraturen och filmen samt en kort historisk bakgrund i folktron om myten om vampyren. Vidare klargör vi för det populärkulturella fenomenet Twilight.

2.1 FRAMGÅNGSSAGAN

Den 2 juni 2003 vaknade den 29-åriga trebarnsmamman, tillika hemmafrun Stephanie Meyer från Arizona, USA, upp ur en dröm vars innehåll senare skulle bli grunden för intrigen i bokserien *The Twilight Saga*. Hennes böcker och senare de filmer som baseras på dessa kom att bli ett populärkulturellt fenomen som skapat hysteri världen över (stepheniemeyer.com). The Twilight Saga är en bokserie på fyra bästsäljande böcker om den ofta till synes omöjliga kärleken mellan huvudkaraktärerna människan Bella Swan och vampyren Edward Cullen. Böckerna i The Twilight Saga är: *Twilight (Om jag kunde drömma)*, *New Moon (När jag hör din röst)*, *Eclipse (Ljudet av ditt hjärta)* och *Breaking Dawn (Så länge vi båda andas)*.

I periferin av Edwards och Bellas kärlek finns även karaktären varulven Jacob, som även han är förälskad i Bella. Denna intrig är pågående i alla fyra böcker samt filmer och bidrar till problem för Bella som trots att hon älskar Edward även har känslor för Jacob och tvingas tackla både skuld känslor och förvirring över faktumet att hon älskar två personer. Vi har dock valt att inte fokusera på Jacobs roll i sagan, då fokus ligger på vampyren inom populärkulturen anser vi inte hans karaktär väsentlig för denna uppsats.

2010 utgjorde The Twilight Saga 15 procent av alla sålda böcker i USA (forbes.com). Försäljningen av Meyers böcker ökar för varje år och 2011 hade hon sålt omkring 85 miljoner exemplar och hennes böcker har legat över 200 veckor på New York Times bestseller list (Hill 2011:7).

2.2 VAMPYR – FOLKTRO OCH MYTER

Definition av vampyr enligt Nationalencyklopedin:

vampyr, övernaturligt väsen, en gengångare vars allmännast omtalade egenskap är att den nattetid suger blod från människor för att tillgodogöra sig deras livskraft. Vampyrtron har gammal hävd i sydösteuropeiska länder, där den aktualiserades inte minst under epidemier ännu på 1700-talet och återkom även under 1900-talet, särskilt Rumänien och Ungern. www.ne.se (2011-12-05)

Skräcken och tron på vampyrerna var under flera århundraden utbredd i stora delar av världen, exempelvis i Central- och Östeuropa, där de första vampyrepidemierna rapporterades i slutet av 1600-talet och under 1700-talet. Till följd av vampyrepidemierna har vampyren blivit uppmärksammas av många av samtidens kända vetenskapsmän och lärda. Det skrevs en mängd akademiska texter som diskuterade vampyrens existens eller snarare vad som åstadkom fenomenet. Bland de kända och lärda vetenskapsmän som skrev och drev en litterär strid om vampyren kan Voltaire, Diderot och Rousseau nämnas. Voltaire använde sig ofta av vampyren metaforiskt i sina politiska texter, och påstod att samhällets verkliga vampyrer är bland andra kyrkans män och munkarna, eftersom de åt på bekostnad av både kungens och folkets välfärd (Höglund 2009: 31, 49).

Vampyren har placerats geografiskt i Östeuropa. Även inom skönlitteraturen kom vampyren omedelbart att få sin etniska tillhörighet i länderna i öst, något som skedde långt innan Bram Stoker en gång för alla fäste vampyren på kartan genom att förlägga urvampyren Draculas hemvist till de transylvanska bergstrakterna.

När Stoker skrev sin roman hade texter författade av 1700- och 1800-talens upplysningsmän, reseskildrare och orientalister redan skapat en säker plattform för vampyrens väsen i Östeuropa (Ibid. 2011:42).

2.3 VAMPYREN OCH KYRKAN

Faktorer som haft särskilt stor betydelse för vampyrberättelsens utformning är två maktinstitutioner som använt vampyren som ett strategiskt vapen för att tjäna sina egna syften - den kristna kyrkan och den upplysta vetenskapen, varvid vi kommer inrikta oss på kyrkans makt.

Tre stora religiösa institutioner stred bokstavligen om herraväldet över områdets själar, den romersk-katolska kyrkan, den grekisk-ortodoxa kyrkan och islam. I kampen om dominans tog rivalerna till alla de maktmedel som stod till buds och i

striden kom strategiska improvisationer på vampyrgestalten och de föreställningar som var bundna till den att få stor betydelse. För att få människor att överge sin gamla tro och ta till sig en ny, improviserade kyrkan helt enkelt på de föreställningar som fanns och kompletterade dem med egna kristna (Ibid. 2009:37f).

2.4 IDENTITET OCH IDENTITETSTEORIER

Genom olika socialiseringsprocesser anammar vi en uppfattning om vilka vi är, vill vara samt vad vi inte vill representera. Denna uppfattning om oss själva och vår omvärld bildar en individuell självuppfattning som även går under benämningen *identitet* (Gripsrud 2008:18).

Anthony Giddens skiljer på två typer av identitet: *social identitet* och *personlig identitet*. Enligt honom bygger den sociala identiteten på olika markörer för exempelvis civilstatus, yrke och religion. På så vis hjälper de olika markörerna människorna att dela in varandra i kategorier. Däremot är den personliga identiteten mer individuell och skapas av individen själv i hennes samspel med omvärlden. Det är genom den individuella utvecklingen som människan formulerar sin upplevelse av sig själv och sina relationer till omgivningen. Identiteten är aldrig statisk utan är under ständig påverkan av nya erfarenheter (Giddens 2003:43f).

Gränser har satts inom de olika livssfärerna. Enligt Zetterberg fungerar samhället endast inom etablerade gränser. Utanför gränserna finns en värld av förvirring, kaos, panik, och mänsklig desperation. Där råder vad den franske sociologen Émile Durkheim (1897) kallat anomie, en brist på accepterade normer, användbara värderingar och invanda hållpunkter för omdömet. När ett samhälle drabbas av anomie är det som att lägga till ”nya” bokstäver före A och efter Ö i alfabetet. Texten framstår som förvirrad. Oavsett vilka de nya orden är, gäller att utanför det gamla invanda alfabetet kan människan inte orientera sig. Allt blir flytande, detta egendomliga fenomen upptäcktes av Durkheim. Få människor inser vilka samhällets fundamentala normer egentligen är. Få förstår hur nära vi vandrar anomien, hur snabbt moralpanikens kastvindar kan blåsa upp, hur litet spelrum det finns i den balans mellan olika livsområden som fått detta samhälle att växa och frodas (Zetterberg 1999:50,63).

3. TIDIGARE FORSKNING

Anna Höglund ställer i sin avhandling (2009) frågor rörande vampyrens popularitet i vår kultur, vad människans stora fascination för denna varelse grundas i. Hon påpekar att en mängd studier som behandlar vampyren i fiktion på olika sätt ofta är grunda och tenderar att befinna sig i gränslandet mellan akademiska och utom-akademiska studier (Höglund 2011:27f).

Medieforskaren Anette Hill har i sin bok, *Paranormal Media (2011)*, kartlagt spridningen av övernaturligt material inom populärkulturen och även sett till dess bakgrund och vilken koppling dagens samhällssituation tillför genrens framgång. Hill för intressanta resonemang kring det övernaturliga, populärkulturen och identitetsskapande i relation till varandra.

Parallellt med ovan nämnd forskning har vi även tagit del av studentuppsatser baserade på ämnet Twilight som har behandlat genusperspektiv och intertextualitet av klassiska litterära verk.

4. METOD OCH MATERIAL

I den här delen av uppsatsen avser vi att redogöra för de valda metoder som vi använt oss av i vår studie samt presentera och gå igenom tillvägagångssätt och perspektiv.

Först görs en presentation av de kvalitativa metoder vi valt att tillämpa. Vidare redogör vi för urvalet av informanter samt förklarar intervjuernas genomförande. Därefter kommer den film vi valt att utgå ifrån vad gäller textanalysen att presenteras. Vi redogör även för publik- och användarstudier i utvärderandet av huruvida människor tränar preferenser i fråga om moral och etik kopplat till tron på det övernaturliga.

4.1 VALDA METODER

Kvalitativ forskning söker inte statistiska och kvantifierbara resultat. Den behandlar essensen i det undersökta. Den kvalitativa forskningen är kopplad till ontologin, idén om hur världen är beskaffad, den subjektiva uppfattningen, till skillnad från den objektiva verklighet som vi kan mäta och förklara med hjälp av statistik. För att komma åt våra informanters personliga uppfattning om budskapet samt deras bakomliggande motiv till subjektiv reflektion lämpar sig denna typ av metod bäst. Den kvalitativa metoden baseras på kvalitativ empiri och lämpar sig synnerligen väl för receptions-

studier då det kan ge svar på hur människor uppfattar och hur de använder sig av medier (Östbye, Knapskog, Helland & Larsen 2003:100).

Den kvalitativa textanalysen gör det möjligt för oss att med hermeneutikens förhållningssätt tolka texterna då meningen i texten inte alltid är omedelbart tillgänglig eller entydig. Hermeneutikens synsätt innebär att man genom ett inifrånperspektiv och tolkning ska kunna förstå mening som texter har i ett mottagarperspektiv (Hartman 2004).

Vårt syfte är att bedriva forskning med mål att förstå populärkulturens roll i människans identitetsbildning och utformning av jaget. Vårt verktyg för att förstå Twilights påverkan på publiken i mötet mellan text och publik består av *Uses and gratificationsteorin* samt med hjälp av *receptionsanalys*. Användarforskningen fokuserar på *varför* publiken använder olika former av media, ett grundläggande antagande är att publiken gör ett aktivt och medvetet urval som svarar mot psykologiska behov hos mottagarna. Receptionsanalysen däremot fokuserar på *hur* medier inverkar på människorna. Genom daglig konsumtion av medier utsätts vi för en ständig ström av potentiell ”påverkan” (Ekström et al. 2010:308f). Textanalysens syfte är bl a att se hur de olika karaktärerna framställs - etik, moral samt de explicita budskap som Meyer vävt in i berättelsen The Twilight Saga. Textanalysen behandlar enbart filmen ”Breaking Dawn” där vi ställt frågor till texten på ett systematiskt sätt vid upprepade tillfällen och i olika steg av vår process.

Den kvalitativa fokusgruppintervjun syftar till att få tillgång till informanternas egna uppfattningar och värderingar som annars kan vara svårt att få tillgång till. Dessutom ges det möjlighet att testa egna hypoteser och teorier under intervjuens gång. Som vi redan nämnt i vårt syfte söker vi förstå hur vampyrberättelsen influerar och uppfattas av unga vuxna. I urvalet av informanter i den kvalitativa undersökningen vill man finna individer eller enheter som kan ge den information som man är ute efter och man väljer då att i förväg bedöma vilka källor som antas ge mest och bäst information genom ett ändamålsenligt eller strategiskt urval (Östbye et al. 2003:101f).

Stuart Hall presenterar en modell av läsarens tillmötesgående eller motstånd till texter. Dessa definieras i tre olika typer av läsning och benämns som *dominant, förhandlande och oppositionell* läsning. Vid dominant läsning är man som avkodare okritisk till textens innehåll. Den förhandlade läsningen innebär att man accepterar delar av textens budskap men inte alla. Vid den oppositionella läsningen uppfattar man som läsare den gynnande innebörden i texten men motsätter sig de värderingar

och normer som ligger till grund för denna (Hall 1980:134-138). Med stöd av Halls modell kunde vi sedemera dela in de sju informanterna i grupper utifrån läsningen av boksviten *The Twilight Saga* samt filmen ”*Breaking Dawn*”. Två av informanterna sade sig vara okritiska till textens innehåll, fyra sade sig ha en förhandlande läsning, medan en var kritisk till budskapet.

4.2 URVAL

Deltagarna studerar vid Lunds universitet och vi valde ut informanterna genom att avgränsa åldern till mellan 20-25 år då texterna riktar sig till unga människor, en åldersgrupp som kan betraktas som rörlig gällande identitetsbildning (Bilaga 9.1). Vi vill få ta del av information där man kan kartlägga processer och sociala relationer. Det gäller att se verkligheten som de vi intervjuar ser den, för att sedan tolka vad det kan innebära sett ur det givna teoretiska perspektivet och den givna situationen (Östbye et al. 2003:101ff).

4.3 FOKUSGRUPP

Empiriskt material till uppsatsen har samlats in via en fokusgruppintervju med sex informanter utvalda efter kriterierna att de skulle ha läst *The Twilight Saga* och sett alla fyra filmerna som bygger på romanerna. Den semistrukturerade intervjun definierades utifrån temat *The Twilight Saga* (och vampyrer) ur en kritisk synvinkel. Genom att upprätta en intervjuguide med övergripande frågor kunde vi hålla oss inom temat av det vi ville ha svar på och komplettera med följdfrågor under den två timmar långa gruppintervjun (Bilaga 9.2). Samtalet genomfördes i hemmiljö för att skapa en så naturlig och avslappnad miljö som möjligt för de deltagande. Vi dokumenterade materialet genom inspelning av samtalet och började med att informera deltagarna om informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Östbye et al. 2003:127). Informanterna är fullt införstådda hur och i vilket sammanhang deras medverkan används samt att de givit sitt samtycke till att medverka med förnamn i uppsatsen vid citat och liknande.

4.4 TELFONINTERVJU

Vi genomförde en telefonintervju med en aktiv medlem av mormonkyrkan. Vi bad om hennes synpunkter på *Twilight*, då hon både sett filmerna och läst böckerna.

Vidare bad vi henne berätta övergripande om mormonkyrkan och vad som skiljer sig från den klassiskt kristna tron. Detta för att få en djupare förståelse för Meyers värdegrunder baserat på fakta om kyrkan snarare än de fördomar som vi hyste (Bilaga 9.2). Informanten vill vara anonym i uppsatsen så namnet är därför fiktivt. Denna telefonintervju fungerar endast som ett komplement till vår empiri då *en* intervju kan anses bristfällig.

4.5 TEXTANALYS

Att göra en textanalys är en generell beteckning för kvalitativa metoder att närma sig texter. Genom denna tolkning ställer man frågor till texten för att finna svar. Textanalys förutsätter ett perspektiv, begrepp och en frågeställning som ger analysen riktning och redskap för att gå på djupet av texterna (Östbye et al. 2003:62f). En metod för att tolka texten är symptomal läsart, denna ansats möjliggör att genom tolkningar tränga på djupet och lyfta fram medietextens underliggande betydelser (Ibid. 2003:64f). Innehållsanalysen utgår ifrån att texten är ett avtryck av attityder, föreställningar och moral som präglat författaren, producenten medvetet eller omedvetet (Bilaga 3). Som tidigare framgått har vi fokuserat på filmen ”Breaking Dawn” i vår textanalys. Denna studie på ”Breaking Dawn” har genomförts vid upprepade tillfällen och vi har haft en idé av processens olika steg med boken som bakgrund (Bilaga 9.3). Det vi sökte efter var implicita budskap som kunde kopplas till Meyers religiösa övertygelse.

5. ANALYS & TEORI

För att verkligen förstå vad det är med Twilight som lockar så ofantligt stor publik har vi genom intervjuer genomförda över telefon samt med en fokusgrupp diskuterat fenomenet och dess dragningskraft. Om man tittar lite närmre på Twilight är det klassiska teman som lyser igenom berättelsen. Som nämnt i kapitel 2.1 slits Bella mellan varulven Jacob, den gode kamraten och trogne följeslagaren och vampyren Edward, den mystiske och ouppnåelige unga mannen som förblindar henne av kärlek.

Genomgående i böckerna om Bella och Edward är de gemensamma värderingar de har angående den äkta kärleken. De är gång på gång villiga att gå i döden för den andre och deras kärlek porträtteras som en episk kärlekssaga utan gränser. Det är ett ständigt självupppoffrande där huvudkaraktärerna gång på gång hamnar i situationer där de är beredda att ge sitt liv för att skydda den andre. Meyer har skapat ett fenomen som är fantastiskt i sin enkelhet. Det är den klassiska sagan om kärlek som övervinner allt, i Meyers fall även döden och det är en saga med implicita moraliska och religiösa värderingar invävda i texten. Vad som skiljer Meyers saga från den klassiska kärlekshistorien är de övernaturliga inslag som placerar Twilight i paranormal romance genren. Denna genre blir bara större och större och Twilights framgång är ett tydligt exempel på dess kommersiella gångbarhet. Under våra intervjuer finner vi svar på vad det är med denna typ av historier som tilltalar publiken. Vi anser att denna genre är på rask framfart mot ytterligare framgångar och att Twilight bara är början. Trots allt är Twilight en kommersiell produkt och efterfrågan på nya liknande succéer är ständigt aktuellt.

Något som för oss har varit centralt under vår forskningsprocess är sambandet mellan skepticismen mot den traditionella kyrkan och öppenheten mot övernaturliga fenomen som faller utanför ramen för det som kyrkan representerar. Vi har granskat detta noga i förhållande till Meyers bakgrund som medlem av mormonkyrkan och de ideal de representerar samt vad hon som författare väver in i sin berättelse. Vår fokusgrupp tenderade överlag att ha ett kritiskt förhållningssätt till kyrkan men en väldig öppenhet mot övernaturliga fenomen och teman. En informant ansåg att kyrkan var förlegad, både vad gäller budskap och hur den presenterar dessa. Hon såg på det övernaturliga som ett alternativ som var lättare att acceptera eftersom hon hade möjlighet att forma sin tro på dessa fenomen själv och välja vad hon ville tro på. Hon påpekade vidare att öppenheten och ärligheten var bättre representerade inom detta

område. Kyrkan har tappat sin plats som självklar institution i det svenska samhället enligt våra gruppinformanter som anser att kyrkan är förpassad till det förgångna och det är dags för något nytt.

Trots att kyrkan ännu är en maktfaktor att räkna med, är de yngre generationerna allt mindre intresserade av dess närvaro i samhället. Något våra informanter ansåg har att göra med kyrkans minskade roll under deras uppväxt. Om man inte kommer från en familj som är aktiva medlemmar av kyrkan får man det inte med sig på samma sätt som tidigare generationer fick, då kyrkan var mer av en självklarhet än ett aktivt val.

5.1 "BREAKING DAWN" & RELIGIÖSA BUDSKAP

Filmen "Breaking Dawn" börjar melankoliskt med Bellas röst som talar om barndomen och det oundvikliga i att vi alla växer upp. I denna, fjärde och näst sista filmen om Bella och Edwards episka kärlek stundar bröllopet. Detta innebär en del komplikationer då varken Bellas familj eller vänner är medvetna om att Edward är vampyr och Bellas intention är att själv bli en så att de kan tillbringa evigheten tillsammans.

Meyers religiösa tro som mormon kommer till tydligt uttryck här, det är en av grundstenarna i deras tro att familjen har en chans att spendera evigheten tillsammans så länge man lever efter religionens regler och är den trogen.

"Trots alla skillnader i kultur och samhälle har Jesu Kristi Kyrka lyckats framhålla familjens vikt över hela världen och lyfta fram den i centrum, så att kyrkans medlemmars liv genomsyras av insikten att äktenskapet och familjen inte upphör vid döden - att de är eviga" www.jesukristikyrka.se

I filmen förrättas bröllopet mellan Edward och Bella på traditionellt kristet vis. Detta kan betraktas som motsägelsefullt då det faktum att Edward är vampyr strider mot kristendomen där vampyren står för ondska. Nu är Edward förvisso en *god vampyr* men han lider fortfarande av dilemmat angående sin rädsla över att inte ha en själ och han kallar sig själv ett monster. Hans inre konflikter gällande moral och etik är ett ständigt återkommande tema, särskilt när han gång på gång ältar sina tidigare synder. Han är den klassiska sinnebilden för *den moraliske vampyren*, något som gör honom till en sympatisk karaktär trots hans mörka sidor. Bellas vänner på bröllopet spekulerar i huruvida Bella är gravid eller inte. De konstaterar sinsemellan att det måste vara

så då "ingen gifter sig väl vid arton års ålder om man inte är gravid". Mycket i Twilight sker på premisser som jämfört med dagens standard anses gammalmodiga. En av våra informanter uttrycker det på följande vis:

”Det är ju fortfarande en gammal saga fast i modern tid” - Anna

På många vis stämmer det. Författaren tenderar att referera till klassiska litterära verk som Shakespeares *Romeo & Julia* och Emelie Brontës *Svindlande höjder*. Dessa referenser ger både en extra tyngd åt hennes egen litteratur men bidrar också till att sätta en äldre ton på sagan. Detta är även filmen då Edward och Bella till slut har sex. Komplikationerna detta leder till blir det centrala i filmen då Bella blir gravid och bestämmer sig för att behålla barnet trots att hon i och med detta riskerar sitt eget liv (igen). Hennes kropp har inte de fysiska förutsättningarna för att bära ett barn som är till hälften vampyr. Barnet äter henne inifrån och hon är väldigt illa därän innan de kommer på att det kräver blod för att överleva. Självupppoffrande som Bella är, dricker hon blod för att ge näring åt det barn som växer med rekordfart inom henne. Längre är det oklart om Bella kommer att överleva eller inte och det är starka scener som visar en utmärglad Bella som balanserar på gränsen till döden. I slutändan lyckas Bella och hennes barn överleva men det är med nöd och näppe hon undviker att betala det ultimata priset för beslutet att behålla sitt barn. Det faktum att abort inte ens är ett alternativ trots faran för hennes eget liv har fått många kritiker att reagera. Meyer anses utöva förtäckt antiabortpropaganda vilket går hand i hand med hennes personliga övertygelser. Twilight är underhållning för unga vilket borde ha betydelse för hur budskap levereras och hur de förväntas tas emot av sin publik. Kritiken har riktats främst med utgångspunkt i att publiken själv inte analyserar innehållet tillräckligt och om Twilights budskap sänder ut osunda signaler.

”Enligt Hausel leder romantiseringen av Edward till att romanernas läsare löper stor risk att utveckla ett beteende som gör att de söker sig till misshandlande män i framtiden” – Höglund 2011:418

Höglund argumenterar emot detta och poängterar att antaganden som dessa innebär att man anser publiken ta del av det de läser och ser utan vare sig reflektion eller kritik. Kritiker, som Hausel, ser på Twilightfansen som passiva och lättpåverkade konsumenter, utan att vara kapabla till att sortera de intryck de får serverade i fiktionen. Detta är ett löst antagande då man helt bortser från publikens förmåga att ta in infor-

mation på ett kritiskt sätt och således underminerar deras kapacitet till reflektivt och självständigt tänkande. Undersökningar har gjorts bland konsumenter av denna typ av populärkultur som har visat motsatsen, trots att det erbjuder en form av eskapism från vardagen är majoriteten reflekterande, kritiskt inställda och väl medvetna om att det är fiktion, inte verklighet. (Höglund 2011)

Detta var genomgående under gruppintervjun, då våra respondenter visade på en förmåga att kritiskt analysera sagans budskap. De flesta ville tro på kärleken i sagan men var mer kritiska till de premisser karaktärernas val och åsikter grundades i. Att vilja tro på någonting är inte det samma som att naivt köpa det rätt av. Detta såg vi tydligt. Att vilja tro på kärlek är inte det samma som att tro på att sagan är applicerbar på sin egen verklighet.

Uses and gratification-forskningen (användarforskningen) fokuserar på *hur* publiken använder sig av media för att tillfredställa sina behov. Ett grundläggande antagande är att människor gör ett aktivt och medvetet urval i enlighet med sina preferenser och som svarar mot psykologiska behov hos mottagarna. Forskningen grundades dels på upptäckten att mediernas inflytande inte alls var lika stort som man först trott, dels på insikten att mediernas funktioner måste sättas i relation och studeras utifrån människors vardagsliv. (Ekström et al. 2010:308ff)

”Det är lustigt att man inte reflekterar mer över vad man egentligen läser och ser” - Anna

En faktor informanterna diskuterade var hur ofta man läser och tittar på saker utan att reflektera över vad det är man egentligen tar in. Ju mer de talade om filmen desto mer utvecklades deras resonemang kring filmen, vad den representerar och reproducerar.

5.2 KYRKANS FUNDAMENT

Guds hus har använt sig av vampyren som ett strategiskt vapen för att tjäna sina egna syften i en historisk kontext. Kyrkan byggde alltså sina nya tempel på de gamla. Enligt Höglund (2009:37) kan man se att det signifikanta material som knyts till vampyrer är av blandad hednisk och kristen härkomst. För att illustrera detta kan man exempelvis betrakta de ting som skyddar människan ifrån vampyrer. Korset och vigvattnet är i detta fall föremål som direkt kan tillskrivas kyrkans påverkan.

Intressant var att vi inte fann några spår av dessa skyddssymboler vid vår textanalys av filmen. Bella hamnar i situationer då hon skulle behövt någon form av sym-

boliskt skydd. Våra informanter räknar upp klassiska skydd mot vampyrer såsom kors, påle, vig-vatten, solljus, eller vitlök. Detta var symboler alla kände till då de är en väl inarbetad diskurs om hur man skyddar sig mot vampyrer. Bellas räddning är att Edward känner av när hon befinner sig i fara och kan förflytta sig blixtnabbt till hennes undsättning.

Improvisationer på den ursprungliga vampyrtron kan man finna i de karaktärsdrag knutna till föreställningarna kring det utmärkande hos en person som riskerar att bli vampyr efter döden. Innan kyrkans intåg är det faktorer som avvikande utseende, plötslig och våldsam död som är bestämmande. När kyrkan improviserar på vampyrgestalten kommer emellertid de ovan nämnda faktorerna att ställas i skymundan och istället blir det individer som inte vill foga sig under kyrkans lagar som löper störst risk att utveckla *vampyrism*. Även föreställningen om att vampyren i första hand uppsöker sin egen familj i jakten på blod är något som kan antas vara skapad under kyrkans inflytande. En tämligen genial maktimprovisation kan tyckas, eftersom föreställningen bidrog till att komplettera institutionens yttre kontrollapparat med inre självkontroll. När kyrkans män betonade att hotet snarare kom inifrån än utifrån lade de extra stor press på medlemmarna i sin församling. Om de inte levde gudfruktigt kunde de själva riskera att efter döden komma att hemsöka och skada sina egna nära och kära (Höglund 2009:38f).

Enligt vår textanalys av filmen framgår det kristna budskapet i många scener som tidigare nämnts i föregående kapitel. För Bellas del handlar det om att invänta rätt tillfälle för att genomgå förvandlingen från dödlig till odödlig. Istället för rädslan att bli biten vittnar en del av våra informanter om en önskan att bli vampyr vilket numera inte anses som något ont och farligt, detta går stick i stäv med vad som framgår av Höglund. Något annat vi såg tydligt var hur vampyrer i dagens populärkultur ofta humaniseras påverkar publikens kritiska inställning till dem. Genom att humanisera vampyrerna för man dem närmre människan och på så vis blir det lättare för publiken att acceptera dem. Faktumet att vampyrer är döda, men odödliga är något som våra respondenter inte reflekterade nämnvärt över. Det var tydligt att de kvalitéer vampyrerna besatt i sagan, så som skönhet, intelligens, ekonomisk trygghet och fysisk styrka underminerade det faktum att de var icke levande varelser. Döden blev sekundär och romantiserad.

“Jag skulle inte ha något emot att stanna upp och förbli 21 år resten av livet”

- Pauline

Eftersom kyrkan i hög grad bidrog till att förändra och utveckla föreställningarna kring vampyrer har de kristna värderingarna fått spela en viktig roll i vampyrberättelsen ända fram till idag. Inom vampyrmyten är blodet och döden två centrala teman. Vampyrer livnär sig på blod och råder över bytets förvandling eller död. Blodet har ofta kommit att symbolisera dödens motsats, livet. I kapitel 5.1 redogör vi för en scen ur ”Breaking Dawn” som kretsar kring just blodets dubbelkontext där blodet symboliserar både liv och död för Bella och hennes foster. Edward kan liknas vid en *vegan* då han mot vissa kval väljer att dricka blod från djur, vilket gör honom mer human som vi tidigare nämnt. Man tillskriver även Edward kvalitéer utöver den vanlige vampyren så hans självkontroll är i det närmsta total. Han överkommer ständigt alla sina brister och svårigheter och är sinnebilden för en person som besitter förmågan att stå emot frestelser. Det brukar ofta vara en av den ordinära människans största svagheter, tendensen att falla för frestelser. Detta särskiljer Edward än mer som speciell, förebild - ett ideal.

5.3 MONSTER- & HUMANVAMPYRER

I den nutida vampyrberättelsen delar man in vampyrerna i två kategorier: monstervampyren och humanvampyren. Monstervampyren saknar i stort sett goda egenskaper och beskrivs som en narcissistisk hedonist som saknar förmåga att hysa empati för andra levande varelser. Humanvampyren för en ständig inre kamp för att kontrollera sin monstersida. Denne står med ena benet i människornas värld och det andra i vampyrens. Höglund anser att humanvampyren är en varelse som vi lätt kan identifiera oss med. De har samma ångest, samma känsla av utanförskap, samma hunger och ensamhet. Vampyren kan också ses som en sexsymbol som visualiserar våra innerligaste fantasier, drömmar om evigt liv, längtan efter den perfekta kroppen och den intellektuella fulländningen.

”Drömmen skulle ju vara att själv ha en vampyrpojkvän, fatta vad nice. Jag vill också ligga med en vampyr.” – Sarah

Dagens humanvampyrer plågas av existentiella grubblerier, de vill förklara sin existens och känna sitt inre. Den mänskliga världen använder dem som en spegel som lär dem att förstå sig själva. Under många år letar de efter sin själsfrände, någon som

de kan älska och dela evigheten med. Men föremål för en vampyrs kärlek kan inte vara vem som helst, det är endast en utvald partner som han väljer att leva med. Här handlar det om själarnas samförstånd. Den utvalda besitter ofta egenskaper som i vår tids samhälle sticker ut (Höglund 2009:311ff, 329).

Det är ofta kvinnor som inte passar in i samhällets normer och krav, exempelvis har Bella en bild av sig själv som allmänt tråkig och klumpig, dock har hon redan som människa en onaturlig gåva, en kraft som vampyren Edward upptäcker vid deras första möte, och som inte bara gör honom men även alla andra mäktiga vampyrer förbryllade och fascinerade av Bella. Ingen av vampyrerna kan läsa Bellas tankar, något som är unikt för just henne.

Detta lockar läsare som genom eskapism flyr vardagen och ger dem ett verktyg vilket de kan kanalisera sina personliga fantasier genom. Twilight representerar denna form av fantasi där den ”vanliga flickan” faller för den enastående mannen som otroligt nog väljer *henne*. Det är drömmen, fantasin och den narcissistiska önsknigen om att vara utvald som lockar många att falla för just Twilight. Då sagan handlar om en ordinär vardag vilken förändras till fantasi och färgas av exceptionella krafter samt övernaturlighet, fångar den in läsaren och lockar med denne till en värld där det omöjliga blir möjligt.

”Om det kan hända henne, känns det som det kan hända mig” – Sarah

Höglund (2009:363) menar att Twilight förmedlar budskap som kan tolkas som en bekräftelse på att det är möjligt att bli uppskattad och sedd trots att man inte uppfyller konsumentkulturens krav. Detta kunde vi se stämde överens med informanternas syn på sagans budskap och något som de alla hade noterat. Det var tydligt bland våra respondenter att de i mycket identifierade sig med ”den vanliga flickan”. Då Bella genomgående är den svaga länken ger hon publiken självförtroende i igenkänning. Ett budskap som vår fokusgrupp uppskattade och som de uppfattade som ”det är okej att inte vara störst, bäst och vackrast”.

”Sen är ju Twilightfilmerna inte särskilt ytliga heller, de pratar ju nästan aldrig om utseende. Bella är ju som en helt vanlig tjej vilket jag tycker gör henne mer sympatisk och boken mer verklig. Alltså, det känns ju som hon är vem som helst, hon skulle ju kunna vara jag” - Jeanette

Meyer har skapat en huvudkaraktär som tilltalar den unga publiken, mycket på grund av att hon inte står för något personligt ouppnåeligt. Bella står för kontrasten till idealen som media reproducerar som det ultimata idag. Trots detta får hon killen alla vill ha och ett ”så levde de lyckliga i alla sina dagar”, slut. Detta inger publiken hopp i frågor som ”att duga” samt ”att vara tillräcklig och bra nog”. Ett återkommande tema under intervjun är att många av våra informanter identifierar sig med Bella genom att de finner tröst i hennes ”ordinaritet”, detta verkar vara en av grundstenarna till publikens dragning till Twilight.

5.4 NARCISSISM, IDENTITET & KONSUMTIONSKULTUR

Höglund (2011:427-430) debatterar för att vampyrromansgenren säger mycket om dagens samhälle från unga flickors perspektiv. Hon argumenterar för att tvärtom den negativa kritiken som centrerar kring dess bekräftelse av stereotypa könsroller och underminerande av kvinnans kapacitet att agera självständigt istället kan verka som identitetsstärkande.

Det är konsumtionskulturen som upprätthåller de ofta onåbara idealen som genomsyrar dagens samhälle. Genom denna process att alltid höja standarden ett snäpp så fort något blir för lättöverkomligt lämnas konsumenten med ett ständigt begär efter mer. Detta håller konsumtionskulturen levande och progressiv.

”man ska vara som alla andra, men ändå inte. Du måste också vara unik, annorlunda och något utöver alla andra.” – Höglund, 2011:430

Begreppet narcissism beskrivs idag inom den kulturanalytiska forskningen som ett samhällssymptom i motsats till dess roll inom den psykoanalytiska forskningen där det framför allt är ett sätt att beskriva en persons identitet. Identitetsmässigt innebär en narcissistisk läggning att individen hyser en ohälsosam egenkärlek till den egna personen. Inom kulturanalytisk forskning beskrivs den narcissistiska kulturen som ett samhällssymptom nära relaterat till konsumtionssamhället. Av många forskare är Anthony Giddens en av dem som utforskat detta genom att beskriva detta symptom som framväxten av ett mer självcentrerat samhälle. Konsumtionssamhället upprätthåller och uppmuntrar narcissism hos individen då det till mycket är beroende av detta personlighetsdrag hos sina konsumenter. Vi får genom konsumtionskulturen och mediala budskap om hur vi med hjälp av det ena eller andra på bästa sätt framhäver och skapar oss själva. I detta är narcissism hos individen en nödvändighet för att ge individen

motivering till konsumtion. Unga människors identitetsskapande i förhållande till den narcissistiska kulturen har studerats för att utröna sambandet mellan dessa. Ett framstående verk skrivet av ungdomsforskaren Thomas Ziehe är *Pubertät und Narcissismus* (1975). Ziehe hävdar att narcissism är en nödvändighet för skapandet av självidentiteten. *Generation me* är benämningen på en ny generation som växt fram under 1980- och 90-talen i psykologen Jean M. Twerges bok med samma namn (2006). Denna generation präglas av narcissistiska drag och karakteriseras av sin självfokusering. Enligt Höglund är karaktären Bella ett klassiskt exempel på en individ ur *Generation me*, då hon ofta är totalt självfokuserad och sätter sina egna behov främst något som är ett av hennes mest utmärkande karaktärsdrag (Höglund 2011:430f).

En informant bekräftade detta påstående genom uppfattningen att hon själv och människor omkring henne tenderar att vara väldigt självfokuserade. Hon uttryckte det som att ”folk trampar på varandra för att nå toppen”. Bellas tendens att vara totalt självabsorberad sätter henne ständigt i centrum – något som bidrar till publikens benägenhet att identifiera sig med hennes karaktär.

”Medierna bidrar till att definiera verkligheten omkring oss, därmed också till att definiera vilka vi är.” (Gripsrud 2008:17)

I dagens samhälle står dörrarna öppna för de med medel att utnyttja alla de möjligheter som finns att tillgå. Som konsument finns det nästan ingenting du inte kan köpa dig. Vare sig det är en fru på postorder eller ett nytt namn. Du kan köpa dig ett utseende, identitet och tillvaro som är utformat efter dina egna behov. Det finns med andra ord inte många begränsningar gällande vad man med rätt medel kan tillskansa sig. Vad innebär detta då för vår identitet? Om man alldeles för enkelt kan modifiera sig själv för att passa in i en mall som är socialt konstruerad vad blir då unikt?

5.5 TWILIGHT & KAPITAL

”Finkultur” är den slags kultur som är knuten till samhällets makthierarkier.

Utifrån Bourdieus sociologiska teori om den symboliska makten (Broady 1988:59-88) kan teorin översättas på vampyrerna i Meyers romaner. Det symboliska kapitalet beskrivs utifrån det ekonomiska kapital som familjen Cullen besitter i form av materiella tillgångar, ett vackert hus fyllt med konst och antikviteter. Det sociala kapitalet

består i Cullen-familjens patriarks renommé som läkare och det sociala nätverk som hör ihop med yrket. Det kulturella kapitalet ägs genom att vara kultiverad, ett exempel på detta är när Edward lyssnar på klassisk musik samt komponerar och spelar stycken på sin flygel. Hela familjen Cullen har samlat på sig kunskaper, erfarenheter och korrekta manér samt ett vårdat språk under århundraden.

Genom att bemästra det kulturella kapitalet innehar man en maktresurs. Utbildningssystemet förmedlar kulturellt kapital och vikten av akademisk utbildning är central inom mormonkyrkan. Kunskapsförvärv är något mormonkyrkan förespråkar för att bli en god samhällsmedborgare samt en framgångsrik familjeförsörjare.

Vidare beskriver Bourdieu begreppet habitus som ger människor kunskaper att bemästra det sociala och kulturella spelet i samhället. Det i sin tur skapar olika livsstilsval som leder till reproduktionen av stilar och smaker. Det sociala fältet utgör en sfär där ett strukturerat socialt utrymme med egna regler, dominansmönster, normer och värderingar råder. Den position/fält som en individ har skapas genom interaktion mellan särskilda normer rådande inom fältet, individens habitus och olika former av symboliskt kapital (Ibid. 1988:59-88). Familjen Cullens ovan nämnda maktresurser bidrar till att befästa deras hierarkiska överlägsenhet och ouppnåelighet.

5.6 PARANORMAL ROMANCE & TWILIGHT

Paranormal romance handlar som tidigare nämnts i kapitel 1 om skönlitterära kärlekshistorier med övernaturliga inslag. Vanligt förekommande är ”askungetemat”, där den kvinnliga huvudpersonen finner sin rätte prins. Höglund (2009:364) anser att den vanligaste förekommande relationen mellan karaktärerna i vampyrromanen är kvinnor som tvingas acceptera att vara något annat än ”vanliga” eller ”normala”, och som samtidigt ofta far illa, hamnar utanför och blir betraktade som märkliga. I mötet med vampyrmannen blir hon sedd och hennes liv får mening och innebörd, samtidigt som hon räddar vampyrmannen (humanvampyren) och hjälper honom att anpassa sig till människornas värld. De är båda freaks och lever i utanförskapet, de behöver varandra för att överleva. En annan viktig faktor som bidrar till den romantiska vampyrromanens popularitet är sexualiteten. I motsats till de gamla vampyrromanerna har sexualitetens roll ändrats på senare tid. Vampyren har förvandlats till en romantisk varelse som törstar efter den äkta kärleken.

”Eftersom att kärleken är så förbjuden i filmerna blir det ju ännu mer iii, för hade det varit sex och sånt från första början hade det ju inte varit lika spännande och kul” - Pauline

Höglund (2009:358f) anser att i romansen mellan vampyren och den unga kvinnan hamnar sexualakten på sekundär plats. Det är intellektet som står i centrum snarare än kroppen. Det blir en motvikt till samhällets fokus på yta, utseende och sex som frekvent omger unga vuxna. Identifikationen med vampyren och dess värld gör att de bygger sin identitet på det annorlundaskap som *orsakar* deras utanförskap. Samtidigt som vampyrfansen på detta sätt stärker sin identitet kan de dock inte ”fly” från den idealbild av kvinnlighet som tvingas på dem inom konsumentkulturen.

Detta bygger på en dubbelmoral, då och ena sidan kvinnan porträtteras som ordinär och normal, vilket lockar publiken att identifiera sig med henne och se henne som en *vanlig person*. Å andra sidan besitter ofta den *vanliga* kvinnan ovanliga egenskaper som gör att hon på något sätt ändå är mer speciell än andra. Det framkommer av våra informanter att man unnar Bella att vara speciell och utvald på grund av hennes brister. Hennes brister är således hennes förlåtande drag som gör henne till en sympatisk karaktär. Trots att den sexuella spänningen är ständigt närvarande i Twilight är den inte central. Det är kärleken mellan Bella och Edward som är i fokus. Relationen dem emellan handlar om att välja varandra mot alla odds och föra en hård kamp för att behålla sin kärlek. Dubbelmoralen i detta gör att vi motsätter oss Höglunds argument om den ”helt vanliga unga kvinnan”. Utifrån textanalysen belyser vi scenen då Bella och Edward har sex för första gången. Den är våldsamt och visar hur Edward bryter sönder sängkramen då han inte kan behärska sin styrka under akten. Morgonen efter vaknar en blåslagen Bella med ett lyckligt leende på läpparna täckt av dun från sönderslitna kuddar i en förstörd säng. Denna scen fångade vårt intresse då Bella inte vill veta av Edwards ursäkter och tycker att det är helt i sin ordning att hennes kropp är täckt av blåmärken. Denna typ av våldsamt sex borde inte sätta standarden för hur det är att förlora oskulden. Då många av Twilights fans är så pass unga att de själva inte är sexuellt aktiva kan scener som dessa producera budskap om att våld är okej. Att Bella, som är skadad, tröstar Edward som skadat henne borde kritiseras hårdare då ett förhållande mellan man och kvinna aldrig ska acceptera våld.

5.7 KYRKANS DUBBELMORAL

Enligt professor Zetterberg tar civilsfärens normsystem sin ansats i den kristna normsfären, han menar vidare att alla inskränkningar i en demokrati kan stämplas som tricks för att bevara makten hos de privilegierade och som motsägelser i den rådande ordningen. Ur en etisk synvinkel är dubbelmoral det vanligaste i mänsklighetens historia, dvs. skilda normsystem för olika grupper och olika regler för *vi* och *dom* (Zetterberg SOU 1999:34).

Både Höglund och Zetterberg argumenterar för att kyrkan var en maktinstitution som manipulerade sina anhängare. Ansatsen att kyrkan använde sig av fula knep och skrämselfpropaganda om befolkningen inte tog till sig det kristna budskapet var ett framgångsrikt koncept. Nattvardsceremonin anpassades till rådande tro, både för att stämma in på vampyrens fortlevnad som skrämselftaktik för de ej gudfruktiga och för att församlingen skyddades genom att dricka Kristi blod. Kyrkan gjorde åtskillnad på *vi* (församlingen) och *dom*, (syndarna). Etiken och moralen kan tyckas obefintlig när kyrkans budskap är att alla är välkomna. För att göra ”alla folk” till Kristi lärjungar måste apostlarna göra upp med sin tids hyckleri som gjorde åtskillnad mellan ett utvalt folk och andra icke utvalda folk. Aposteln Paulus drev framgångsrikt lärans internationalisering:

”Här är icke jude eller grek, här är icke träl eller fri, här är icke man eller kvinna, alla ären i ett i Kristus Jesus”.

Problemen med dubbelmoralen har emellertid aktualiserats när det visar sig att inte alla vill bli frästa i Kristi namn (Zetterberg SOU 1999:35).

Fokusgruppen resonerade kring kyrkan flera gånger under intervjuens gång och den generella uppfattningen var att kyrkan idag står för något praktiskt och traditionsbundet och flera av informanterna själva påvisade en dubbelmoral i fråga om framtida giftermål. Flertalet av dem sade sig inte vara kristna men hade ändå som ambition att en dag gifta sig i kyrkan.

Dubbelmoralen som ses i Meyers böcker och filmer vilket framgått av grupp- och telefonintervjun är att som mormon uppfattas de underliggande budskapen som synliga, naturliga inslag av spridningen av läran att gifta sig ung, vara oskuld och mot abort. Fokusgruppen motsatte sig snarare vissa delar av de implicita budskapen omedvetet, som många av deras citat styrker. Att gifta sig vid 18 års ålder samt att

vara avhållsam tyckte nästan samtliga informanter var obsolet. Å ena sidan förkasta och å andra sidan beundra dessa egenskaper är motsättningsfyllt, då man ständigt omformar sin identitet.

Den religiösa livssfären hör samman med utsagor om människans yttersta värde och livets mening, och bygger på expressiva värderingar. Zetterberg förklarar de yttersta värdena som en av flera olika byggstenar som utgör samhällets symbolmiljö där de kartlägger, styr och ställer, och utvärderar vår omvärld. Det är inställt på att söka något heligt och avskilt som ger mening åt tillvaron och ett yttersta värde åt livet (Zetterberg SOU 1999:14,19).

5.8 MEYERS PERSONLIGA VÄRDEGRUNDER

Meyer, som medlem av mormonkyrkan, implicerar budskap som vid närmare granskning och läsning genom symptomal läsart av filmen ”*Breaking Dawn*” innefattar faktorer så som antiabortpropaganda etc. Författaren väver in den egna religiösa moralen som i berättelsen återspeglas medvetet eller omedvetet i och med att hon till viss del tillkännager detta i olika intervjuer och artiklar. Dessa underliggande implicita fynd stämmer väl överens med mormonernas tro. En av våra gruppinformanter kände till att författarinnan var mormon och utifrån det fortsatte vår fokusgrupp att resonera sig fram till hur de uppfattade filmen genom den synvinkeln, vilket ledde till att de tog upp ett par scener ur den senaste filmen som direkt kan anknytas till de mormonska värderingarna kring familjesynen som upplevdes som gammeldags. Att huvudrollsinnehavarna blott är 17 respektive 18 år då de ingår äktenskap samt att de har värderingen att sex före äktenskapet är omoraliskt. Då de ”hållt” på sig i tre av filmerna när det i fjärde filmen slutar med en graviditet. Informanterna diskuterade vidare att de ser på sex mer jämlikt mellan könen och att det kan göras skillnad på sex och kärlek. De talar om att ”ligga” som ett självklart behov, närmast ett basalt behov som kan liknas vid de första avsatserna i Maslovs behovstrappa.

“Stephanie Meyer är mormon och det känns som att det är därför de gifter sig så unga och inte ”ligger” och det känns ju inte så realistiskt – vem gör så idag?”
- Kalle

I kapitel 4.1 redogör vi för Halls modell där en av informanterna är oppositionell till texten och anser att det synliga budskapet utgör ”bra underhållning” men ställer sig kritisk till värderingarna och normerna gällande tron på den eviga kärleken.

”Man kan ju drömma sig bort en stund men jag tror inte alls på den eviga kärleken” - Anna

En annan informant skilde sig från gruppen gällande åsikter om sagans budskap och tyckte, tvärtom mot resten, att det inte var orealistiska värderingar och förhållningssätt som sagan presenterade utan snarare sunda sådana. Genom en dominant läsning ifrågasätter hon varken textens budskap eller ideologi. Hon såg på *Twilight* som en frisk fläkt, med sina etiska principer och budskap om den *sanna* kärleken. Hennes personliga värderingar, sade hon, stämde väl överens med de som *Twilight* stod för. Vidare uttryckte hon det på följande vis:

”I dagens ofta morallösa samhälle har ungdomarna få positiva förebilder. Jag tycker det är viktigt att man får se andra alternativ till den fixering kring sex som finns överallt idag. Allt man hör och ser handlar om pengar, sex och makt, det är tragiskt.” - Stina

5.9 POPULÄRKULTUR – NYA VÄRDEGRUNDER?

Det övernaturliga inom populärkulturen breder ut sig allt mer. Undersökningar om tro på det övernaturliga världen över visar att mer än 50 procent av människor i olika länder tror på olika former av detta fenomen såsom, magi, legender, övernaturliga väsen, spöken, oförklarliga fenomen etc. Något som underhållningsindustrierna utnyttjat genom att göra det övernaturliga *mainstream* (Hill 2011:63).

Vad innebär då detta för oss som publik? Först och främst blir vi regelbundet introducerade till det övernaturliga genom majoriteten av de medier vi omger oss av dagligen. Något som i sin tur får oss att mer och mer anamma denna typ av trossystem som något naturligt och självklart. Detta i sin tur leder till en allt större acceptans av det som tidigare varit något man sett på med betydligt större skepticism än idag.

Hill (2011:37f) argumenterar för att den övernaturliga tron i det populärkulturella samhället omvandlas till ett val av livsstil och ser även en social trend i den allt större utbredningen av detta fenomen. I Storbritannien har folks tro på det övernaturliga gått från 10 procent under femtotalet till ca 64 procent idag. Lika många som sade sig tro på Gud i traditionell bemärkelse. I USA har folks tilltro till det övernaturliga enligt en undersökning gjord 2005 ökat från en fjärdedel av befolkningen till en tredjedel.

Människors tro på det övernaturliga skiljer sig från förståelsen av det ”riktiga” och ”sanna” och är snarare en produkt av människors tolkningar av livet och omvärlden. Hellre än att se skeptiskt på det övernaturliga och vifta bort det som fantasier eller något onormalt tenderar människor idag att välkomna det som en del av livet, en del som trots att den ofta saknar förklaring inte saknar verklighet, detta kanske just på grund av att det övernaturliga öppnar dörrar till verkligheter vi inte förstår eller känner till. Detta i sig kan vara en av attraktionskrafterna bakom människors önskan att tro på mer än vad man kan ta på (Hill 2011:39f). Detta fenomen märkte vi tydligt av då fokusgruppen kom in på ämnet religion och detta diskuterades utifrån informanternas personliga åsikter. Genomgående hos informanterna var skepticism mot den etablerade kyrkan och religionen trots att de alla var medlemmar av svenska kyrkan och både döpta och konfirmerade. Däremot var acceptansen av övernaturliga fenomen överlag enhetlig, något som också förklarades av informanterna som ett ”roligare” alternativ till den traditionella kyrkan och därför mer attraktiv.

”Jag tror människan behöver tro på det övernaturliga för våra hjärnor sträcker sig inte så långt att vi kan greppa vad det egentligen innebär. Vi kan inte förstå.”
- Jeanette

Hill (2011:41f) för ett resonemang kring att tron på det övernaturliga inte har med kön, ålder, ekonomisk eller social status att göra. Det är inga större skillnader mer än att kvinnor tenderar att ha en lite större tilltro till det övernaturliga än män, dock ingen signifikant skillnad. En annan undersökning visade att unga människor som var osäkra på sin religiösa tro tenderade att tro på det övernaturliga som ett alternativ.

Den ökande trenden av populärkultur med övernaturliga teman anser Sassoon (2006) har med vår önskan om att se det ”unika”. Genom att introducera publiken för oförklarliga och övernaturliga teman upprätthåller man detta och ser till det begär som kräver det (Hill 2011:43f). Det ”oförklarliga” är i sig unikt, speciellt i den form det överlämnar till publiken att själva göra sin tolkning av materialet. Fascinationen av vad som finns bortom vår verklighet och efter döden gör publiken benägen att i större utsträckning konsumera denna typ av media då den fyller funktionen av att mätta ett begär vi har efter svar på existentiella frågor.

6. SLUTDISKUSSION

Människan är till sin natur en sökande varelse och har i alla tider varit i behov av att tro på något större. Tron har ofta fungerat som förklaring till det oförklarliga. Tidigare var det kyrkans roll att definiera referensramarna i samhället, en roll som i det senmoderna samhället mer och mer övertagits av massmedia. Då media hjälper oss att bilda uppfattning om vår omvärld är det naturligt att vi påverkas av det medieinnehåll vi konsumerar. Identitetsbildning är en process som, idag mer än någonsin, påverkas av de budskap vi tar emot från media. Twilight genomsyras av implicita religiösa budskap som ofta strider mot grundläggande värde- och beteendestrukturer. Det är intressant att så pass konservativa värderingar accepteras av publiken då de ofta markant skiljer sig från dagens svenska normsystem. Vampyren är både ond och god och tillåter både identifikation och distans, och bidrar av igenkänning av våra egna mörka sidor som samhället lärt oss att förtrycka. På så vis symboliserar vampyren en sida av oss själva som vi både fascinerar och skräms av. I konsumtionssamhället är identitet nödvändigtvis inte något bestående, snarare omdefinierbart. Vi konstaterar att människan fascinerar av det övernaturliga och att människans oförmåga att greppa vidden av vår verklighet skapar ett behov av att tro. Det övernaturliga ger människan ett verktyg till att tackla det faktum att allt inte går att förklara och även en möjlighet att skylla det vi inte förstår på något som är odefinierbart och oförklarligt. Således behöver vi inte känna oss ofullkomliga utan snarare öppensinnade och accepterande.

7. FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING

En intressant infallsvinkel är att se till budskap som medier reproducerar och dess samband på vår identitetsbildning i kombination med trossystem. En vidareutveckling som dykt upp i våra huvuden under arbetets gång är gällande populärkulturens roll som en form av ”religion” och det skulle vara intressant att utveckla detta vidare i samband med de resonemang vi fört i vår uppsats.

8. KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor

Ekström, Mats & Larsson, Lars-Åke (Red.) (2010). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Giddens, Anthony (2003): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Gripsrud, Jostein (2008) *Mediekultur, mediesamhälle* (2:a upplagan)
Göteborg: Daidalos

Hall, Stuart (1980) *Encoding/decoding*. Ingår i Hall, Stuart, ed. *Culture, media, language: Working papers in cultural studies, 1972*. London: Hutchinson in association with the Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham

Hartman, Jan (2004) *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori* (2:a upplagan)
Lund: Studentlitteratur

Hill, Anette (2011) *Paranormal Media*. New York: Routledge

Höglund, Anna (2009) *Vampyrer. En kulturkritiskt studie av den västerländska vampyrberättelsen från 1700-talet till 2000-talet* Akademisk avhandling för filosofie doktors- examen vid Institutionen för humaniora vid Växjö universitet. Växjö University Press. Göteborg: Intellecta Docusys

Höglund, Anna (2011) *Vampyrer. En kulturkritiskt studie av den västerländska vampyrberättelsen från 1700-talet till 2000-talet* Umeå: Serie akademi

Östbye, Helge, Knapskog, Karl, Helland, Knut & Larsen, Leif Ove (2003) *Metodbok för medievetenskap* Malmö: Liber

Artiklar och uppsatser

Broady, Donald "Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi", Uppsats webbversion pp. 59-88 i *Masskommunikation och kultur*, NORDICOM-Nytt/Sverige, Nr 1-2, 1988. Uppsatsen bygger på bidrag till symposiet *Masskommunikation och kultur*, arrangerat av FSMK (Föreningen Svenska Masskommunikationsforskare), Stockholm 4-6 maj 1987.

Nykvist, Karin (2010), "Mannen på allas läppar" *Sydsvenskan*, Kultur och Nöje (20100630)

Winberg, Anna (2009), "Mångalna tonåringar" *Modern Psykologi*, Nr. 1, s 15

Zetterberg, Hans L (SOU 1999) *Etik och demokratisk statskonst* Stockholm: Fakta Info Direkt, Demokratiutredningens skrift nr 15

Elektroniska källor

Forbes.com - <http://www.forbes.com/sites/jeffbercovici/2011/08/17/the-worlds-highest-paid-authors>

Jesukristikyrka.com - <http://www.jesukristikyrka.se/familjen-tempel/familjen.html>

www.ne.se (hämtad 2011-12-05)

www.stepheniemeyer.com (hämtad 20111202)

9. BILAGOR

9.1 INFORMANTER

- Jeanette, 23 år, juridikstuderande, Lunds universitet
- Adrian, 22 år, ekonomistuderande, Lunds universitet
- Sarah, 22 år, ekonomistuderande, Lunds universitet
- Anna, 23 år, ekonomistuderande, Lunds universitet
- Pauline, 20 år, medie- och kommunikationsstuderande, Lunds universitet
- Kalle, 24 år, ekonomistuderande, Lunds universitet
- Stina, 23 år, studerande på Stockholms universitet, medlem av mormonkyrkan

9.2 INTERVJUGUIDE

Intervjuguide fokusgrupp:

Vi genomförde vår fokusgruppintervju väldigt fritt genom att ställa vissa frågor för att skapa ramar för samtalet men samtidigt inte för styrande då vi ville ha ett spontant samtal mellan respondenterna.

Frågor:

- Vad associerar ni med ordet vampyr?
- Vad är Twilight för er?
- Har ni någon gång reflekterat över Twilights eventuella budskap?
- Vad är era tankar/känslor kring vampyrer?
- Följer ni andra serier med vampyrtema?
- Hur är era tankar kring karaktärerna i Twilight?
- Har ni någon favoritkaraktär och i så fall vem?
- Hur är era tankar kring tringeldramat Bella/Edward/Jacob?
- Är ni troende?
- Hur är era tankar kring övernaturliga teman?
- Tror ni på något övernaturligt/oförklarligt?
- Hur är era tankar kring Svenska kyrkan?

Intervjuguide Telefonintervju:

- Känner du till Twilight?
- Känner du till att Stephenie Meyer, författarinnan, är mormon?
- Hur tolkar du Twilight och dess budskap?
- Övergripande, vilka är de mer karaktäristiska dragen hos mormonkyrkan?
- Håller du med Stephenie Meyers implicita budskap kring abort, tidigt giftemål och avhållsamhet innan äktenskap?
- Vilka är dina övriga tankar kring The Twilight Saga?

9.3 ANALYSMANUS

STEG 1

Vem riktar sig texten till, vilka är den potentiella målgruppen?

Vilken genre tillhör texten?

STEG 2

Vilka karaktärer har övernaturliga förmågor och hur presenteras dessa karaktärer generellt?

Vilka ideal framställs?

Hur reproduceras religiösa budskap i texten?

STEG 3

Hur speglas karaktärernas värdegrunder gentemot det svenska samhällets normsystem?

Har de religiösa budskapen påverkan på karaktärernas situation?

Är val av karaktär och kontext ett strategiskt val av författaren?